

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-78>

УДК 330.341.1

ЦИФРОВІ РЕПУТАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ¹

DIGITAL REPUTATION PROSPECTS OF UKRAINE AS A FACTOR OF EUROPEAN INTEGRATION IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE ECONOMY

Мельник Леонід Григорович

доктор економічних наук, професор,
Сумський державний університет

Карінцева Олександра Іванівна

доктор економічних наук,
Сумський державний університет

Калініченко Людмила Леонідівна

доктор економічних наук, професор,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Розгон Юлія Віталіївна

студентка,
Сумський державний університет

Чорток Михайло Володимирович

аспірант,
Сумський державний університет

Melnyk Leonid, Karintseva Oleksandra

Sumy State University

Kalinichenko Lyudmila

V.N. Karazin Kharkiv National University

Rozghon Yuliia, Chortok Mykhailo

Sumy State University

У статті обговорюється важливість конкурентоспроможності України в процесі її євроінтеграції як фактору переходу до інноваційної економіки. Особлива увага приділяється ролі інформаційних технологій (ІТ) у сучасному світі, їх впливу на розвиток економіки та позицію країни в глобальному контексті. Розвиток ІТ-освіти є важливим фактором підвищення конкурентоспроможності країни. Якісна підготовка ІТ-фахівців сприяє залученню та розвитку високотехнологічних компаній, інноваційного бізнесу та стимулює перехід до інноваційної економіки. Розвиток української молоді в ІТ-секторі є перспективним, але вимагає постійного вдосконалення та фокусу на розвитку ключових навичок, таких як англійська мова, практичні вміння роботи з новітніми технологіями та здатність безперервно навчатися та адаптуватися до змін у галузі. Розвиток якісної вищої освіти, наукових досліджень і інфраструктури в галузі ІТ є критичними для успішної євроінтеграції країни. Високорейтингові університети та наукові інститути в сфері ІТ привертають талановитих фахівців і забезпечують підготовку висококваліфікованих кадрів. Компетентність ІТ-фахівців в створенні нових технологій та інноваційних продуктів є ключовим фактором для інноваційного розвитку країни. Сильна ІТ-індустрія має багато переваг, таких як створення нових робочих місць, залучення іноземних інвестицій і сприяння економічному

¹ Публікація підготовлена в рамках виконання наукового проекту «Фундаментальні основи фазового переходу до адитивної економіки: від проривних технологій до інституційної соціологізації рішень» (№ 0121U109557), та «Сталий розвиток та ресурсна безпека: від проривних технологій до цифрової трансформації економіки України» (№ держреєстрації 0121U100470)

зростанню. Це також сприяє розвитку інноваційного середовища, що в свою чергу забезпечує стійку інтеграцію в європейський економічний простір. Для досягнення цих цілей важливо постійно вдосконалювати освітні програми, створювати сприятливі умови для бізнесу та інновацій, інвестувати у розвиток ІТ-інфраструктури і встановлювати стратегічні партнерства.

Ключові слова: інноваційна економіка, євроінтеграція, конкурентоспроможність, репутація, людський капітал, фахівці ІТ.

This article discusses the importance of Ukraine's competitiveness in the process of its European integration as a factor in the transition to an innovative economy. Special attention is paid to the role of information technologies (IT) in the modern world, their impact on the development of the economy and the country's position in the global context. The development of IT education is an important factor in increasing the country's competitiveness. High-quality training of IT specialists contributes to the attraction and development of high-tech companies, innovative business and stimulates the transition to an innovative economy. The development of Ukrainian youth in the IT sector is promising, but requires constant improvement and focus on the development of key skills such as English, practical skills in working with the latest technologies and the ability to continuously learn and adapt to changes in the industry. The development of high-quality higher education, scientific research and infrastructure in the field of IT are critical for the successful European integration of the country. Highly rated universities and scientific institutes in the field of IT attract talented specialists and provide training of highly qualified personnel. Competence of IT specialists in creating new technologies and innovative products is a key factor for innovative development of the country. A strong IT industry has many benefits, such as creating new jobs, attracting foreign investment and promoting economic growth. It also contributes to the development of an innovative environment, which in turn ensures sustainable integration into the European economic space. To achieve these goals, it is important to constantly improve educational programs, create favorable conditions for business and innovation, invest in the development of IT infrastructure and establish strategic partnerships.

Keywords: innovative economy, European integration, competitiveness, reputation, human capital, IT specialists.

Постановка проблеми. Необхідною умовою успішної євроінтеграції України є її конкурентоспроможність. У сучасному світі відбувається перехід від традиційної економіки до інноваційної економіки. Інноваційна економіка – це модель розвитку, в якій знання, інновації та інформація стають основними джерелами економічного зростання. Перехід до інноваційної економіки зумовлений зростанням глобалізації, збільшенням світової економічної взаємозалежності, швидким розвитком інформаційних технологій, зокрема Інтернету, мобільних пристроїв, хмарних обчислень, які створюють нові можливості для обміну знаннями, співпраці та інноваційного розвитку. Все це вимагає реформування освітньої системи у напрямку підвищення якості людського капіталу, розвитку наукових досліджень, створення сприятливого інноваційного середовища, підтримки підприємництва та інших заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасному європейському просторі, де трансформуються традиційні межі, де інформація та знання швидко поширюються, а компанії та країни змушені використовувати свої конкурентні переваги, щоб залишатися конкурентоспроможними, саме знання та навички стають ключовими факторами забезпечення конкурентоспроможності та сприяють інноваціям, росту продуктивності.

Проведене дослідження вітчизняних та закордонних науковців дозволяє встановити три основних підходи до розуміння категорії «конкурентоспроможність країни», серед яких:

– підхід, зорієнтований на розуміння конкурентоспроможності країни як категорії, яка характеризує стійкість та поступальний розвиток її економіки, який забезпечує відповідне місце в світових інтеграційних процесах та на глобальному ринку [9; 12; 18; 19; 21; 23];

– підхід, зорієнтований на джерела формування конкурентних переваг країни, що знаходяться в основі її конкурентоспроможності, при одночасному забезпеченні високих соціальних стандартів життя населення в країні [13; 15];

– підхід, зорієнтований на спроможність утримання в країні такого середовища, яке дозволяє витримувати конкуренцію з боку інших країн, збільшувати суспільний добробут та захищати національні інтереси [1; 14; 16; 17].

Метою статті є дослідження цифрових репутаційних перспектив країни як фактору її євроінтеграції в умовах переходу до інноваційної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто зазначити, що конкурентоспроможність країни визначає комплексний підхід і охоплює взаємопов'язаний спектр

аспектів, включаючи політичну стабільність, стабільність макроекономічних показників, ефективність правової системи, боротьбу з корупцією, захист прав власності, прозорість та ефективність урядового апарату, інфраструктуру, включаючи розвинену транспортну мережу, енергетичну і комунікаційну інфраструктуру, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я, науково-дослідницькі здібності, розвиток нових технологій, патентування та інтелектуальна власність, ступінь ведення бізнесу, рівень регулювання, доступ до фінансування та підтримки підприємництва, людський капітал, який включає навички, освіту та таланти людей. Це загальне середовище та комплексний підхід визначають конкурентоспроможність країни у світовому контексті.

Таким чином, перехід до інноваційної економіки в сучасному світі відбувається внаслідок розширення використання інформаційних технологій, зміни структури суспільства, глобалізації, зростання значення людського капіталу та потреби у сталому розвитку. Цей перехід створює нові можливості, виклики та вимагає активного розвитку інноваційного середовища. Перехід до інноваційної економіки передбачає значний розвиток технологій, включаючи сферу ІТ-спільноти.

Підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері ІТ є важливим елементом цього процесу. Якщо країна має добре розвинуту систему освіти, яка надає якісну підготовку у сфері ІТ, це сприяє залученню та розвитку високотехнологічних компаній, інноваційного бізнесу та стимулює перехід до інноваційної економіки. ІТ-галузь визнана однією з ключових галузей майбутнього. Розвиток цифрових технологій, штучного інтелекту, блокчейну та інших інноваційних напрямків стає важливим фактором високої репутації і конкурентоспроможності країни в цифрову епоху. Країни, які успішно підготовляють висококваліфікованих фахівців в ІТ галузі, отримують перевагу у конкурентній боротьбі. Розвиток інформаційних технологій сприяє створенню нових робочих місць, залученню інвестицій і підвищенню економічного зростання.

Можна визнати, що Україна володіє значним потенціалом в галузі ІТ-технологій та програмного забезпечення, що дозволяє їх конвертувати в підвищення конкурентоспроможності країни. Українські ІТ-спеціалісти та компанії здобули добру репутацію на міжнародному ринку завдяки своїм високим технічним здібностям та талантом (табл. 1; рис. 1).

Таблиця 1

**Топ-5 найбільших ІТ-компаній України за кількістю спеціалістів
станом на липень 2022 року**

Компанія	Статистичні дані				
	Період	Загальна кількість спеціалістів, осіб	Приріст	Кількість ІТ-спеціалістів, осіб	Приріст
1	2	3	4	5	6
EPAM Ukraine	Серпень 2013р.	3000		2650	
	Липень 2014 р.	3300	10%	2950	11,32%
	Липень 2015 р.	3900	18,18%	3500	18,64%
	Липень 2016 р.	4500	15,38%	4000	14,29%
	Липень 2017 р.	4800	6,67%	4300	7,50%
	Липень 2018 р.	5700	18,75%	5100	18,61
	Липень 2019 р.	7500	14,06%	6700	31,37%
	Липень 2020 р.	8300	10,67%	7580	13,13%
	Липень 2021 р.	11600	39,76%	10700	41,16%
	Січень 2022 р.	13860	19,48%	12670	18,41%
	Липень 2022 р.	12600	-9,09%	11600	-8,45%

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4	5	6
SoftServe	Серпень 2013 р.	2708		Дані відсутні	
	Липень 2014 р.	3450	27,40%	Дані відсутні	
	Липень 2015 р.	3847	11,51%	Дані відсутні	
	Липень 2016 р.	4171	8,42%	3100	
	Липень 2017 р.	4605	10,41%	3508	13,16%
	Липень 2018 р.	5379	16,81%	4192	19,50%
	Липень 2019 р.	7082	31,66%	5780	37,88%
	Липень 2020 р.	7193	1,57%	5581	-3,44%
	Липень 2021 р.	9462	31,54%	8462	51,62%
	Січень 2022 р.	11082	17,12%	8959	5,87%
	Липень 2022 р.	10918	-1,48%	8729	-2,57%
GlobalLogic	Серпень 2013 р.	2365		2052	
	Липень 2014 р.	2403	1,61%	2098	2,24%
	Липень 2015 р.	2561	6,58%	2237	6,63%
	Липень 2016 р.	2751	7,42%	2419	8,14%
	Липень 2017 р.	3005	9,23%	2707	11,91%
	Липень 2018 р.	3617	20,37%	3364	24,27%
	Липень 2019 р.	4363	20,62%	4071	21,02%
	Липень 2020 р.	4893	12,15%	4610	13,24%
	Липень 2021 р.	6365	30,08%	5901	28,00%
	Січень 2022 р.	7329	15,15%	6890	16,76%
	Липень 2022 р.	7379	0,68%	6937	0,68%
Luxoft Ukraine	Серпень 2013 р.	3082		2862	
	Липень 2014 р.	3510	13,89%	3137	9,61%
	Липень 2015 р.	3727	6,18%	3317	5,74%
	Липень 2016 р.	3735	0,21%	3320	0,09%
	Липень 2017 р.	3865	3,48%	3499	5,39%
	Липень 2019 р.	3670	-6,50%	3598	1,15%
	Липень 2020 р.	3523	-4,01%	3276	-8,95%
	Липень 2021 р.	3581	1,65%	3312	1,10%
	Січень 2022 р.	4000	11,70%	3200	-3,38%
	Липень 2022 р.	4000	0,00%	3200	0,00%
Evoplay	Серпень 2013 р.	Дані відсутні		Дані відсутні	
	Липень 2014 р.	Дані відсутні		Дані відсутні	
	Липень 2015 р.	Дані відсутні		Дані відсутні	
	Липень 2016 р.	Дані відсутні		Дані відсутні	
	Липень 2017 р.	718		485	
	Липень 2018 р.	1177	63,93%	977	101,44%
	Липень 2019 р.	1406	19,46%	1103	12,90%
	Липень 2020 р.	2050	45,80%	1314	19,13%
	Липень 2021 р.	2345	14,39%	1415	7,69%
	Січень 2022 р.	3592	53,18%	2119	49,75%
	Липень 2022 р.	3958	10,19%	2363	11,51%

Джерело: [11]

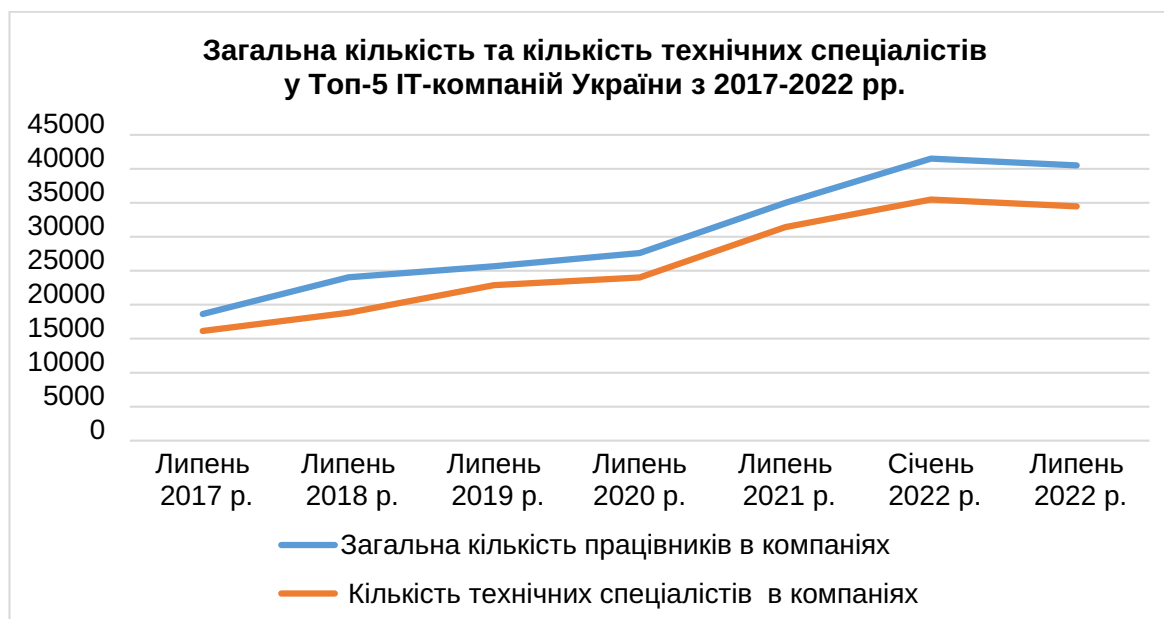

Рис. 1. Загальна кількість та кількість технічних спеціалістів у ТОП ІТ-компаній України за 2017–2022 рр.

Джерело: [10]

Україна стає все більш привабливим місцем для стартапів та студентів, зацікавлених у побудові та розвитку кар'єри у ІТ-секторі. Популярність цієї сфери серед молоді значно виросла за останні роки, і для цього є вагомі причини. Навчальні заклади активно впроваджують програми та курси для розвитку знань і навичок, необхідних для таких передових технологій, як програмування, аналіз даних, штучний інтелект і машинне навчання. Розглянемо рейтинг вишів України у підготовці ІТ фахівців.

Як бачимо, рейтинг базується на урахуванні базових чинників, які дають можливість конкурувати випускникам із ІТ спеціальностей на міжнародних ринках праці, а саме: потенціал отримання високої зарплати, що відповідає ринковим стандартам, досить високий рівень володіння англійською мовою (в середньому 60–70%) і пристойний репутаційний імідж.

Таким чином, Україна має значний потенціал у підвищенні своєї конкурентоспроможності за рахунок якісної підготовки ІТ-спеціалістів. Багато університетів пропонують високого рівня програми, направлені на розвиток навичок у ІТ-сфері та підготовку молоді до викликів швидкозмінного сектору. Заробітна плата ІТ-випускників у багатьох університетах дає можливість розраховувати на отримання високих позицій на відповідному ринку праці. Крім того, дуже важливим фактором є позитивні відгуки студентів,

що є доказом якісної освіти та задоволеність навчальним процесом. Проте, знання англійської мови випускників – не єдина перевага. На перекір тому, що багато університетів забезпечують вивчення іноземної мови на досить високому рівні, необхідно посилити цей аспект, оскільки знання англійської є важливою навичкою для спілкування та співпраці в міжнародному середовищі. Отже, розвиток української молоді в ІТ-секторі є перспективним, але потребує постійного вдосконалення та фокусу на розвитку ключових навичок, таких як англійська мова, практичні вміння роботи з новітніми технологіями та здатність безперервно навчатися та адаптуватися до змін у галузі. Відповідно до існуючої бази та розвитку ІТ-освіти, українська молодь має хороший потенціал для реалізації свого потенціалу у сфері інформаційних технологій як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Висококваліфіковані фахівці сприяють появі нових технологій, продуктів і послуг, що підвищує конкурентоспроможність країни на світовому ринку. Країни з сильною репутацією в галузі ІТ залучають інвесторів та іноземні компанії, що зміцнює їхню економіку.

Щоб вдосконалити вже набуті навички або отримати нові знання, багато початківців звертаються до ІТ-курсів, які пропонують багато ІТ-шкіл. Тут ми розглянемо деякі з найпопулярніших ІТ-шкіл, включаючи зміст їхніх курсів, вартість та тривалість навчання.

Таблиця 3

Рейтинг вишів України у підготовці ІТ фахівців на 01.01.2023 р.

Ранг	Університет	Заробітна плата ІТ-випускників у перерахунку на USD	Рівень англійської мови випускників (%)	Рекомендації студентів (ум. бали)
1	Український католицький університет	3 700	83	9,3
2	Харківський національний економічний університет ім. Кузнеця	2 950	56	8,3
3	Національний університет «Києво-Могилянська академія»	2 650	79	8,7
4	Одеський національний університет ім. Мечникова	2 850	70	7,2
5	Національний університет ім. Шевченка	2 950	73	6,7
6	Державний університет телекомунікацій	2 950	46	7,9
7	Сумський державний університет	3 000	43	7,8
8	КПІ ім. Сікорського	3 000	58	6,4
9	ЛНУ ім. Франка	2 800	63	7,1
10	Харківський національний університет радіоелектроніки	2 950	53	6,8

Джерело: [8]

Таблиця 4

Порівняння курсів для початківців, запропонованих ІТ-школами

ІТ-школа	Назва курсу	Про курс
1	2	3
Java-університет	Javarush (Курси програмування, 2023)	JavaRush – це онлайн-курс для вивчення програмування на Java з нуля. Він містить 1200 вправ із відповідями в один клік, мінімальні знання теорії Java та функції, які мотивують вас пройти курс (ігри, опитування, цікаві проекти, статті про успішне навчання кар'єра Java-розробника).
GoIT	IT Bootcamp (Інтенсивний курс, 2023)	На цьому курсі ви навчитеся Frontend + Backend і опануєте професію розробника Fullstack. Це спеціаліст, який має навички, такі як розробка клієнтської та серверної частини програми. Освітній курс Junior Fullstack Developer проходить з максимальним зануренням у практичну частину, після чого можна отримати знання зі створення веб-сайтів та програм.
Mate Academy	Курс QA (Курси QA, 2023)	QA-експерти розробляють плани тестування програмного забезпечення, додатків та веб-сайтів. Тестувальники – технічні фахівці, які зацікавлені в запобіганні помилкам і задоволенні користувачів з точки зору зручності користування продуктом. QA-інженери працюють над постійним вдосконаленням технічних аспектів продукту та запобіганням помилкам програмного забезпечення в майбутньому.
uData School	uData (Udata.school, 2023)	ІТ-школа надає математичну освіту, щоб підготувати студентів до кар'єри в галузі Data Science. Програма складається з двох частин: базової та спеціалізованої. Студенти вивчають основи теорії ймовірностей, статистики та машинного навчання, а також, Python-libs – інструмент з відкритим вихідним кодом для візуалізації складних наборів даних, включаючи паралельне програмування, бізнес-аналітику, розпізнавання зображень, інтелектуальний аналіз даних та глибоке навчання.

Продовження Таблиці 4

1	2	3
GoIT	Fullstack (Курс Fullstack-разработчик, 2023)	Освітня програма Junior Full Stack Developer навчить створювати сучасні веб-сайти та додатки. Full-stack розробники – це універсальні програмісти, що можуть розробляти клієнтську та серверну частини програми з нуля та самостійно керувати проектами.
Genesis IT School	Genesis QA School (QA School, 2023)	Це безкоштовний авторський курс для тих, хто хоче розвиватися на посаді фахівця із забезпечення якості автоматизованого забезпечення або QA початкового рівня.
Beetroot Academy	Front-End Розробка (Онлайн Курси, 2023)	Студенти в ході курсу дізнаються, як створити веб-сайти і використовувати HTML, CSS та JavaScript (ES6). Викладачі навчають ітерації на фреймворку та пояснять, як створювати веб-додатки за допомогою інструменту Gulp/Webpack. Наприкінці курсу, студенти матимуть навички створення декількох веб-сайтів та веб-додатків, а також, верстки своїх веб-сайтів для мобільних пристроїв. Після завершення курсу, отримане портфоліо допоможе зробити перші кроки в кар'єрі Front-End розробника.

Джерело: [2]

Таким чином, підготовка кваліфікованих фахівців є критично важливою для розвитку IT-індустрії. Якщо країна має високоякісну освітню систему, спрямовану на розвиток IT-навичок, це сприяє збільшенню кількості та якості молодих фахівців у сфері IT. Доступ до актуальних програм навчання, спеціалізованих курсів та інших ресурсів дозволяє студентам і молодим професіоналам набувати необхідні знання і вміння. Це може зробити країну більш привабливою для інвестиційних проектів. Країни з високоякісною освітою та підготовкою в сфері IT зазвичай мають хорошу репутацію як центри технологій. Це може привертати до країни великі технологічні компанії, інноваційні проекти та події, такі як конференції та виставки. Відомості про висококваліфікованих IT-фахівців і стабільний розвиток галузі в країні можуть сприяти позитивній репутації на міжнародній арені.

Висновки. Розвиток якісної вищої освіти, дослідницької бази і наукових досягнень є важливими факторами для підтримання репутації країни в процесах її євроінтеграції.

Наявність високорейтингових університетів, наукових інститутів і програм навчання в сфері IT є ключовими для повернення та підготовки талановитих фахівців. Компетентні IT-фахівці спроможні створювати нові технології, програмні продукти та послуги, що сприяє інноваційному розвитку країни. Це дає перевагу в глобальних технологічних змаганнях та залученні іноземних інвесторів. Сильна IT-індустрія сприяє створенню нових робочих місць, залученню іноземних інвестицій та розвитку інноваційного середовища. Це сприяє зростанню економіки та збільшенню конкурентоспроможності країни. Наслідком цього є здатність ефективно конкурувати на європейському та світовому ринках, залучати інвестиції, стимулювати економічне зростання та забезпечувати стійку інтеграцію в європейський економічний простір. Для досягнення таких цілей важливо вдосконалювати освітні програми, створювати сприятливі умови для бізнесу та інновацій, інвестувати у розвиток IT-інфраструктури та встановлювати стратегічні партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дикань В. Л., Кірдіна О. Г. Сутнісні аспекти конкурентоспроможності національної економіки. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2009. № 28. С. 13–20.
2. Дорошенко А. Клік – і програміст: 6 найкращих IT-шкіл для початківців. *The Page*. URL: <https://thepage.ua/ua/it/klik-i-programist-5-najkrashih-it-shkil-dlya-pochatkivciv> (дата звернення: 11.06.2023).
3. Интенсивный курс Fullstack Bootcamp с нуля. *goit.global*. URL: <https://goit.global/ua-ru/courses/bootcamp/> (дата звернення: 12.06.2023).
4. Курс Fullstack-разработчик с нуля. *goit.global*. URL: <https://goit.global/ua-ru/courses/fullstack/> (дата звернення: 14.06.2023).

5. Курси QA тестувальника безкоштовно. Онлайн курс тестування ПЗ з нуля в Києві з працевлаштуванням | Mate academy. *Mate academy*. URL: <https://mate.academy/courses/qa> (дата звернення: 13.06.2023).
6. Курси програмування з нуля: пишіть код на Java з перших занять. *JavaRush*. URL: <https://javarush.com/ua/> (дата звернення: 12.06.2023).
7. Онлайн Курси Front End Development з нуля (HTML + CSS + JavaScript): навчання в Beetroot Academy. *IT школа Beetroot Academy: інтенсивні IT-курси онлайн, навчання в дружній атмосфері*. URL: https://beetroot.academy/courses/online/front-end?gad=1&gclid=CjwKCAjwvvpCkVhV4EiwAujULMhO5UX9YixL00pIpyM5G_TujPa34hAwq9zZY8Geux6cuoXty34iPsoCSYwQAvD_BwE (дата звернення: 15.06.2023).
8. Рейтинг IT-вишів 2023: УКУ – беззаперечний лідер, КПІ – в десятці, наприкінці кілька харківських вишів. *dou.ua*. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/ukrainian-universities-2023/?from=strichan> (дата звернення: 05.06.2023).
9. Семкова Л. В. Принципи формування в Україні конкурентоспроможної економіки: зовнішньоекономічний аспект. *Вісн. Хмельницького національного університету*. 2007. № 4. Т. 1 (93). С. 184–187.
10. Скільки айтівців в Україні: +32 тисячі IT-ФОПів за рік згідно з Мін'юстом. *dou.ua*. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2023/> (дата звернення: 29.05.2023).
11. Топ-50 IT-компаній України, літо 2022: кількість спеціалістів зменшилася на 3%, а у «великої п'ятірки» оновився склад. *dou.ua*. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/top-50-summer-2022/> (дата звернення: 25.05.2023).
12. Юринець З. Формування інноваційних стратегій: теорія, методологія, практика : монографія. Львів, 2016. 412 с.
13. Caves R. E. *Creative Industries: Contracts between Art and Commerce*. Harvard University Press, 2002. 464 p.
14. Dani Rodrik. *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*. WW Norton & Company, 2010. 376 p. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4126392/mod_resource/content/0/RODRIK%20The%20Globalization%20Paradox.pdf (дата звернення: 14.06.2023).
15. Kim Claes., Vissa B. Does Social Similarity Pay Off? Homophily and Venture Capitalists' Deal Valuation, Downside Risk Protection, and Financial Returns in India. 3rd ed. *Organizations Science*, 2019. 55 p. URL: <https://pubsonline.informs.org/doi/10.1287/orsc.2019.1322> (дата звернення: 06.06.2023).
16. Mariana Mazzucato, Małecka M., Walsh J., *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*. *Oeconomia*. 2018. No. 10-2. P. 369–373. DOI: <https://doi.org/10.4000/oeconomia.8108> (дата звернення: 29.06.2023).
17. Mariana Mazzucato. *Mission Economy: A Moonshot Guide to Changing Capitalism*. 40th ed. London : HarperCollins Publishers, 2021. 256 p.
18. Porter M. E. Harvard University. Harvard Business School. Michael E. Porter on competition and strategy. Boston, 1998, 89 p.
19. Porter M. E. «Strategy and the Internet». *Harvard Business Review*, 2001.
20. QA School | Genesis Academy. *Genesis Academy*. URL: <https://www.academy.gen.tech/qa-school> (дата звернення: 14.06.2023).
21. Stiglitz J. E. MAKING GLOBALIZATION WORK. New York : W. W. NORTON & COMPANY, 2006. 199 p. URL: https://garevna.ucoz.com/metod-mat/books/Joseph_Stiglitz.pdf
22. Udata.school – Diese Website steht zum Verkauf! – Informationen zum Thema udata. *udata.school – Diese Website steht zum Verkauf! – Informationen zum Thema udata*. URL: <http://ww16.udata.school/ua?sub1=20230611-0214-04ef-9794-41b9bdb7ddbe> (дата звернення: 13.06.2023).
23. Wang, Changfeng & Hu, Qiying (2020). "Knowledge sharing in supply chain networks: Effects of collaborative innovation activities and capability on innovation performance," *Technovation*, Elsevier, 94.

REFERENCES:

1. Dykan V. L., Kirdina O. H. (2009) Sutnisni aspekty konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky. *Visnyk ekonomiky transportu ta promyslovosti*. № 28. P. 13–20.
2. Doroshenko A. Klik – i prohamist: 6 naikrashchych IT-shkil dlia pochatkivtsiv. The Page. URL: <https://thepage.ua/ua/it/klik-i-programist-5-najkrashih-it-shkil-dlya-pochatkivtsiv> (дата звернення: 11.06.2023).
3. Yntensyvnyi kurs Fullstack Bootcamp s nulja. goit.global. URL: <https://goit.global/ua-ru/courses/bootcamp/> (дата звернення: 12.06.2023).
4. Kurs Fullstack-razrobotchik s nulja. goit.global. URL: <https://goit.global/ua-ru/courses/fullstack/> (дата звернення: 14.06.2023).

5. Kursy QA testovalnyka bezkoshtovno. Onlain kurs testuvannia PZ z nul'ia v Kyievi z pratsevlashtuvanniam | Mate academy. URL: <https://mate.academy/courses/qa> (data zvernennia: 13.06.2023).
6. Kursy prohramuvannia z nul'ia: pyshit kod na Java z pershykh zaniat. JavaRush. URL: <https://javarush.com/ua> (data zvernennia: 12.06.2023).
7. Onlain Kursy Front End Development z nul'ia (HTML + CSS + JavaScript): navchannia v Beetroot Academy. IT shkola Beetroot Academy: intensyvni IT-kursy onlain, navchannia v druzhnii atmosferi. URL: https://beetroot.academy/courses/online/front-end?gad=1&gclid=CjwKCAjwvpCkBhB4EiwAujULMhO5UX9YixL00plpyM5G_TujPa-34hAwq9zZY8Geux6cuoXty34iPsoCSYwQAvD_BwE (data zvernennia: 15.06.2023).
8. Reitynh IT-vyshiv 2023: UKU – bezzaperechnyi lider, KPI – v desiattsi, naprykintsi kilka kharkivskykh vyshiv. dou.ua. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/ukrainian-universities-2023/?from=strichan> (data zvernennia: 05.06.2023).
9. Semkova L.V. (2007) Pryntsypy formuvannia v Ukraini konkurentospromozhnoi ekonomiky: zovnishnoekonomichnyi aspekt. *Visn. Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. № 4. T. 1 (93). P. 184–187.
10. Skilky aitivtsiv v Ukraini: +32 tysiachi IT-FOPiv za rik zghidno z Miniustom. dou.ua. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2023/> (data zvernennia: 29.05.2023).
11. Top-50 IT-kompanii Ukrainy, lito 2022: kilkist spetsialistiv zmenshylasia na 3%, a u «velykoi piatirky» onovvysia sklad. dou.ua. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/top-50-summer-2022/> (data zvernennia: 25.05.2023).
12. Iurynets Z. (2016) Formuvannia innovatsiinykh stratehii: teoriia, metodolohiia, praktyka : monohrafiia. Lviv, 412 p.
13. Caves R. E. *Creative Industries: Contracts between Art and Commerce*. Harvard University Press, 2002. 464 p.
14. Dani Rodrik. *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*. WW Norton & Company, 2010. 376 p. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4126392/mod_resource/content/0/RODRIK%20The%20Globalization%20Paradox.pdf (data zvernennia: 14.06.2023).
15. Kim Claes., Vissa B. Does Social Similarity Pay Off? Homophily and Venture Capitalists' Deal Valuation, Downside Risk Protection, and Financial Returns in India. 3rd ed. *Organizations Science*, 2019. 55 p. URL: <https://pubsonline.informs.org/doi/10.1287/orsc.2019.1322> (data zvernennia: 06.06.2023).
16. Mariana Mazzucato, Małecka M., Walsh J., *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*. *Oeconomia*. 2018. No. 10-2. P. 369–373. DOI: <https://doi.org/10.4000/oeconomia.8108> (data zvernennia: 29.06.2023).
17. Mariana Mazzucato. *Mission Economy: A Moonshot Guide to Changing Capitalism*. 40th ed. London : HarperCollins Publishers, 2021. 256 p.
18. Porter M. E. Harvard University. Harvard Business School. Michael E. Porter on competition and strategy. Boston, 1998, 89 p.
19. Porter M. E. «Strategy and the Internet». *Harvard Business Review*, 2001.
20. QA School | Genesis Academy. *Genesis Academy*. URL: <https://www.academy.gen.tech/qa-school> (data zvernennia: 14.06.2023).
21. Stiglitz J. E. MAKING GLOBALIZATION WORK. New York : W. W. NORTON & COMPANY, 2006. 199 p. URL: https://garevna.ucoz.com/metod-mat/books/Joseph_Stiglitz.pdf
22. Udata.school – Diese Website steht zum Verkauf! – Informationen zum Thema udata. *udata.school – Diese Website steht zum Verkauf! – Informationen zum Thema udata*. URL: <http://ww16.udata.school/ua?sub1=20230611-0214-04ef-9794-41b9bdb7ddbe> (data zvernennia: 13.06.2023).
23. Wang, Changfeng & Hu, Qiyang (2020). "Knowledge sharing in supply chain networks: Effects of collaborative innovation activities and capability on innovation performance," *Technovation*, Elsevier, 94.